
CO DĚLAT? JAK REAGOVAT? JAK POSTUPOVAT?

...když někdo blízký
věří dezinformacím, případně je šíří...

---

1. Ujasněte si vlastní motivaci

Zamyslete se nad tím, z jakého důvodu chcete s dotyčným/dotyčnou mluvit. Máte o něj/ni obavu? Chcete ho/ji o něčem přesvědčit? Chcete ho/ji ochránit před vlivem někoho z blízkého okolí? Věříte, že může svoje názory změnit? Možná chcete „jen“ nahlas vyslovit, co si myslíte. Nedokážete mlčet a tvářit se, že se nic neděje.

Není chybou či Vaším selháním, když se do něčeho pouštět nebudete. Rozpadající se vztah je bolestná zkušenost, dochází k narušení i Vaší psychické pohody, vztahů v rodině nebo mezi přáteli.

2. Mějte pod kontrolou očekávání

Změnit něčí postoj či názor je dlouhodobý proces. Dejte si realistické cíle. Zvažte, čeho byste chtěli dosáhnout. Střízlivě vyhodnoťte situaci, nepropadejte panice. Zároveň je na místě si přiznat, že v některých případech či situacích je zbytečné se pouštět do diskuse, respektive zkoušet jakkoliv zasahovat.

3. Připravte se. Pokuste se najít odpovědi na následující otázky

- Proč dotyčný/dotyčná dezinformacím věří?
- Odkdy na dezinformace slyší?
- Odkud uvedené informace čerpá? Jakými kanály k němu proudí?
- S jakými emocemi je to spojené? (Může to být například nejistota, strach, pocit nedocenění, vztek, osamělost.)
- Není ve složitější životní situaci? Pokud myslíte, že ano, tak v jaké?
- Z jakých důvodů dezinformace šíří? Jaká je jeho/její motivace?
- Jaké riziko je spojené s jeho/jejími názory a postoji? Hrozí dotyčnému/dotyčné něco konkrétního?

Hledání odpovědí na uvedené otázky by mohlo přispět k tomu, že nebudete k dotyčnému/dotyčné přistupovat tak příkře, uvědomíte si kontext, důvody, motivaci jeho/jejích postojů a názorů.

4. Reagujte se zájmem a empatií

Vyjádrete zájem. Začněte citlivě, položte otázku. Zeptejte se na něco konkrétního. Nesmí to být ale otázka podobná následujícím:

- Proboha, jak můžeš něčemu takovému věřit?
- Jak můžeš být takhle hloupý/blbý/omezený?

Můžete se zeptat třeba na zdánlivou drobnost a tím otevřít diskusi.

5. Minimalizujte možnost okamžitého konfliktu

Je důležité otvírat téma citlivě, využít vhodné příležitosti. Svátečnější rodinná setkání (například vánoční oběd či večeře), ale i společná jídla po delší době, kdy jste se nesetkali, obecně vhodná nejsou.

Lepší je pobavit se mezi čtyřma očima než ve větší skupině lidí. Osobní setkání je také mnohem vhodnější než telefonický rozhovor či online komunikace.

6. Ptejte se, ptejte se...

Pokládejte další otázky. Ptejte se a otázkami diskusi posouvejte dál.

Ideální je, když si dotyčný sám/dotyčná sama uvědomí, že něco nesedí, nedává to smysl apod. (viz příklady dole).

7. Nesnažte se o okamžitou argumentační výhru

Pokud začnete snášet z Vašeho pohledu nezpochybnitelná fakta, dialog nebude vůbec fungovat.

První reakcí na dezinformaci by neměla být snaha o její okamžité vyvrácení za pomoci faktů a protiargumentů. Síla dezinformací není v předkládaných informacích, ale v emocích, které vyvolávají.

8. Pojmenujte, co vás spojuje

S Vaším blízkým Vás jistě mnohé spojuje. Připomínejte to, poukazujte na fakt, že chcete vlastně to samé.

Milujete své blízké a přejete si, aby byli šťastní. Chcete žít spokojený život, v bezpečných a důstojných podmínkách a bez větších obav z blízké i vzdálenější doby.

9. Vyvarujte se přímých odsudků

Nereagujte ukvapeně, vyhněte se emotivním příkrým soudům, hlídejte si tón hlasu i řeč těla.

Můžete si myslet své, ale neříkejte to nahlas. Nenechte se strhnout případnou provokací. Nevysmívejte se dotyčnému/dotyčné. Neútočte na základní hodnoty, kterým věří, jeho/její světonázor a víru.

10. Včas skončete

Nesnažte se vše vyřešit během jednoho rozhovoru či setkání. Je v podstatě nemožné rychle změnit něčí postoj a názor, který se navíc váže k určitým emocím. Můžete se domluvit, že se k tématu znovu vrátíte, slíbit si, že se detailněji podíváte na to, co zaznělo.

Také platí, že už jen zaseté semínko nejistoty, resp. drobné otupení extrémního pohledu je dobrý výsledek.

11. Dohledávejte si informace

Najděte si informace k tomu, co během rozhovoru zaznělo, zorientujte se v tématu. Ne proto, abyste příště zahájili nebo zahltili rozhovor argumenty a fakty, ale abyste znali kontext. Pomůže vám to klást otázky a reagovat v průběhu dalšího setkání.

Rozmyslete si, jak budete dál postupovat, zejména jaké budete klást otázky.

12. Poukažte na možnost změnit názor

Ve vhodných chvílích taktně připomínejte, že není nic špatného na tom, když někdo změní názor. Mějte na mysli, že takovou změnu ale dotyčný/dotyčná nesmí cítit jako porážku.

Uveďte příklad, kdy někdo změnil názor. Ideálně někdo, koho oba znáte. Případně nějaká veřejně známá osobnost (viz příklady). U ní je třeba zohlednit, jak ji dotyčný/dotyčná vnímá, jestli pro něj/ní představuje autoritu.

Co je dezinformace?

Dezinformace je fakta nezohledňující, prokazatelně falešná, nepravdivá, zavádějící nebo extrémně manipulativní informace. Vzniká, prezentuje se a šíří za účelem určitého prospěchu, úmyslného matení nebo podvádění veřejnosti a může působit škody. Mezi veřejné škody patří ohrožení demokratických politických a rozhodovacích procesů a veřejných statků, např. ochrany zdraví, životního prostředí nebo bezpečnosti. Jednotlivým občanům mohou být způsobeny například škody na zdraví nebo majetku.

Dezinformace jsou vytvořeny a šířeny úmyslně a vědomě, s cílem ovlivnit názory či rozhodování těch, kteří je přijímají. Tím se odlišují od misinformací, což jsou nepřesné a matoucí informace, které nevznikly primárně se záměrem lživě informovat.

Příklad 1

Východisko:

Zkorumpované soudy odsoudily Tomáše Čermáka a Patrika Tušla jen za to, že říkali pravdu, chtěli, aby to vědělo co nejvíc lidí, což mocným vadí, a tak je zavřeli.

Sekvence otázek a reakcí:

- Rozumím tomu tak, že oni se snažili informovat o tom, co média zamlčují. Je to tak?
- Proč to dělali?
- Myslíš, že se báli nějakého postihu?
- Pořád mi vrtá hlavou, proč zrovna tyhle dva chlapi. Jak si to vysvětluješ Ty?
- Co když i oni lhali?
- Mohli si to vymýšlet?
- Víš, který novinář komentoval video, které natočil, pro média takhle: „No ani jsem tomu nevěřil. Ono je to tam hlavně kvůli tomu, že to poutá pozornost, ta kontroverze.“
- To řekl právě Tomáš Čermák. Jak tomu rozumět?
- To znamená, že chtěl, aby se na něj koukalo hodně lidí?
- Ale proč?
- No on také řekl, že dal na svůj facebook číslo bankovního účtu a vyzval lidi, aby mu posílali peníze. Můžeme se na to podívat.

Příklad 2

Východisko:

Média jsou prolhaná, všichni novináři lžou. Zprávám z Ukrajiny nelze věřit.

Sekvence otázek a reakcí:

- V tomhle se trochu ztrácím. Říkáš, že nevěříš médiím, že novináři lžou?
- Přitom ale novináři jezdí do míst, kde se něco děje, kde se bojuje, kde je válka. Třeba teď během války na Ukrajině. Je to tak?
- Může se stát, že novinář přijde o život?
- Tohle mi opravdu nedává smysl. Když média stejně lžou, proč tam tedy ten novinář jede, když ho můžou zabít?
- To znamená, že riskuje život, přestože ví, že stejně nemá cenu, aby se snažil popsat, co vidí?

Příklad 3

Východisko:

K žádnému masakru v ukrajinské vesnici Buča nedošlo, vše bylo zinscenované.

Sekvence otázek a reakcí:

- Mám tomu rozumět tak, že se v té vesnici nic nestalo, je to celé natočené, všichni jsou herci?
- Ale proč o obsazení Buči ruskými vojáky vysílala ruská státní televize? Ze záběrů bylo zřejmé, že jde o vesnici Buča, ve které se pohybují ruští vojáci.
- Existuje obrovské množství záběrů s mrtvými lidmi na ulici, s úplně rozstřílenými domy a hromadnými hroby. To znamená, že někde byla postavená celá vesnice a v ní se natáčelo?
- Takové natáčení muselo trvat dlouho a musel se na něm podílet velký filmový štáb. Myslíš, že se to dá utajit?
- Ale do Buči stále jezdí další novináři a vyšetřovatelé. To, předpokládám, víš?
- Není mi jasné, kde pořizují nové a nové fotky? Oni tedy nejezdí do Buči, ale někam jinač? Tedy do postavené stejné vesnice?
- A všichni se nechali takhle napálit? Nikdo z nich neví, že není v Buči?

Příklad 4

Východisko:

Covid někdo vypustil schválně, existuje totiž skupina elit, která chce záměrně snížit světovou populaci.

Sekvence otázek a reakcí:

- Jestli tomu rozumím dobře, říkáš mi, že tady existuje tajná skupina světových elit, která záměrně šíří virus, aby omezila světovou populaci.
- Kdo všechno se na tom podílí?
- Vlády v různých zemích? V kterých?
- Všichni vědci, kteří předkládají jinou verzi? Kolik jich je?
- Pak zřejmě také lékaři a zdravotnický personál? Kolik jich je?
- Jestli dobře počítám, tak to jsou stovky tisíc lidí po celém světě, kteří jsou součástí tohoto plánu a drží ho v utajení. Chápu to správně?
- Jak to, že nikdo z takového množství lidí, kteří jsou součástí celosvětového plánu, nic neprozradil?
- A vypátrala média někoho, kdo byl součástí toho plánu?
- Médiím se nedá věřit.
- Jaký zájem by ale měla média na celém světě na tom, aby to nepublikovala?
- A média, kterým věříš, našla někoho, kdo byl součástí celosvětového tajného plánu?
- Kdo to celé řídí? A jakým způsobem?

Změna názoru

Miloš Zeman

<https://tn.nova.cz/zpravodajstvi/clanek/455671-prezident-zeman-mimoradne-promluvi-rusko-rozpoutalo-vaiku-v-evrope>

Miloš Zeman

<https://www.novinky.cz/clanek/domaci-jedenact-obratu-milose-zemana-aneb-jen-idiot-nemeni-nazory-40305598>

Miroslav Etzler

<https://www.blesk.cz/clanek/radce-zdravi-a-zivotni-styl-zdravi/696844/neockovany-etzler-56-si-sype-popel-na-hlavu-psycholog-ho-za-kajicnou-zpravu-chvali.html>

JSNS.CZ

Tento materiál připravil Jeden svět na školách,
vzdělávací program společnosti Člověk v tísni, v roce 2023.

Autor: Karel Strachota

Ilustrace: Jana Zbyňková

Na přípravě se dále podíleli:

Pavλίna Kellarová, Michaela Doležalová

Grafická úprava a sazba: Mowshe >o<

ISBN: 978-80-7591-077-6

aoba
kuos
NADAČNÍ FOND

Jan Barta
Dušan Šenkypf
David Holý

Libor Winkler

Hana Dvořáková

Martin Hájek

LIVESPORT

Pavel Baudiš

BLÍŽKOBĚ
NADAČI

Květa a Šimon
Vostrý

Ondřej Fryc

R
RENOMIA

nf
nz
Nadační fond
nezávislé
farmaceutiky

Jaroslav Beran

Sefer
Internet | Česká
Centrum | republika